

Een zeker bestaan

Naar een toekomstbestendig
stelsel van het sociaal minimum

Een zeker bestaan

Godfried Engbersen

**Presentatie tbv minimabeleid
Leidschendam-Voorburg
9 januari 2024**

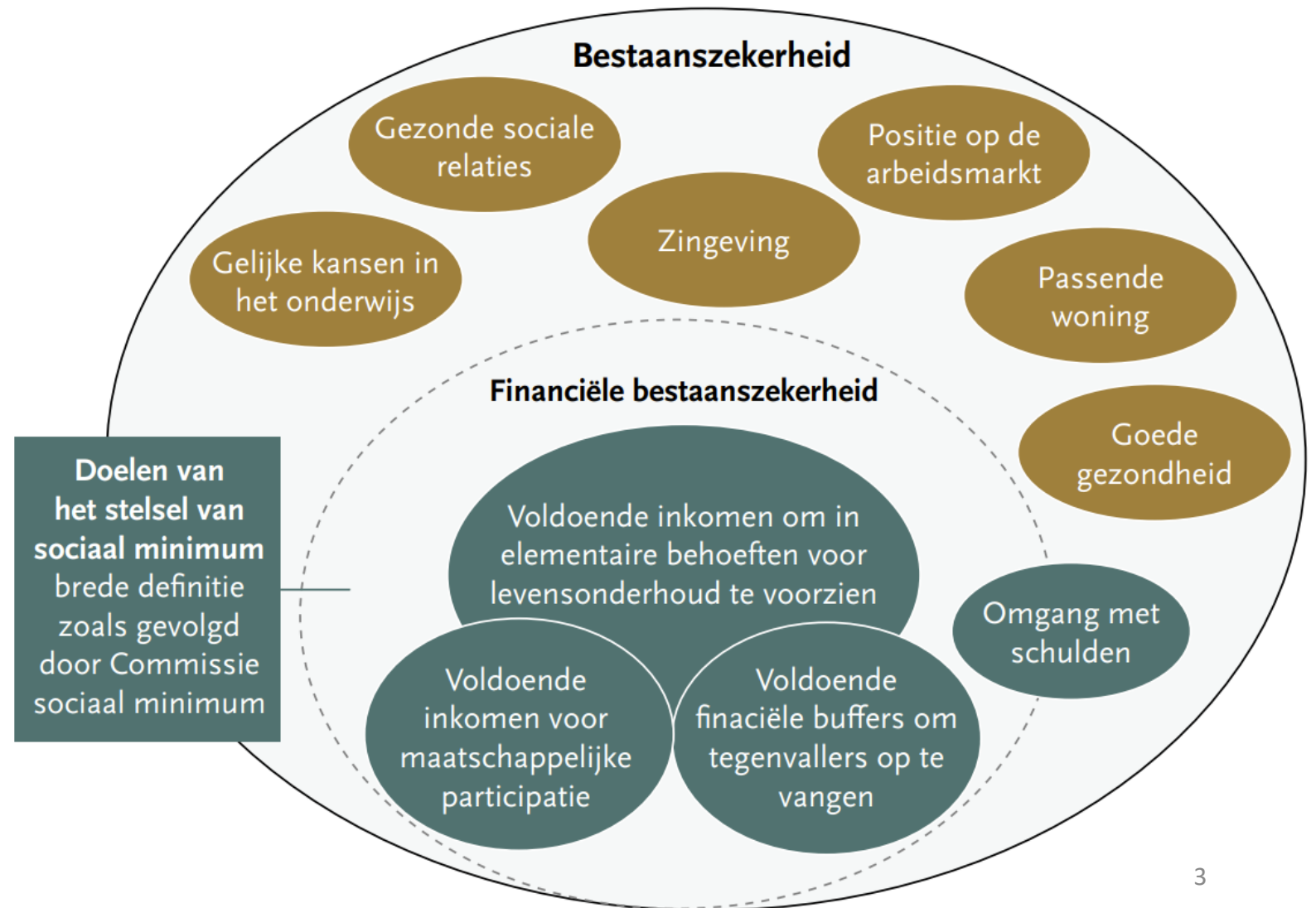

Opdracht van de Commissie sociaal minimum

- Commissie is ingesteld in juli 2022 door de Minister voor Armoedebestrijding
- Opdracht om onderzoek te doen naar:
 1. Wat verschillende huishoudtypen nodig hebben om rond te komen en om mee te doen aan de maatschappij
 2. De systematiek van het sociaal minimum
- Twee rapporten opgeleverd (juni en september)

Bestaanszekerheid en financiële bestaanszekerheid

- Grondwet: overheid biedt bestaanszekerheid aan burgers
- Bestaanszekerheid raakt veel onderwerpen (zie figuur)
- Stelsel sociaal minimum is gericht op *financiële* bestaanszekerheid

Brede bestaanszekerheid: de strijd tegen de vijf grote kwalen

- Beveridge/Van Rhijn: het bestrijden van de vijf grote kwalen: 'want, idleness, ignorance, disease, en squalor'.
- Naoorlogse verzorgingsstaat: stelsel van sociale zekerheid, arbeidsmarktbeleid, onderwijs, gezondheidszorg & volkshuisvesting.
- Crisisverschijnselen: dreigende toename van armoede, flexibilisering van de arbeidsmarkt, kansenongelijkheid in het onderwijs, tekort aan betaalbare woningen, sociaal-economische gezondheidsverschillen.

Inhoudelijk afwegingskader

3 stelseldoelen

Inkomensbescherming

Sociale participatie

Arbeidsdeelname &
activering

4 stelselcriteria (randvoorwaarden)

Voorspelbaarheid

Toegankelijkheid

Uitvoerbaarheid

Houdbaarheid

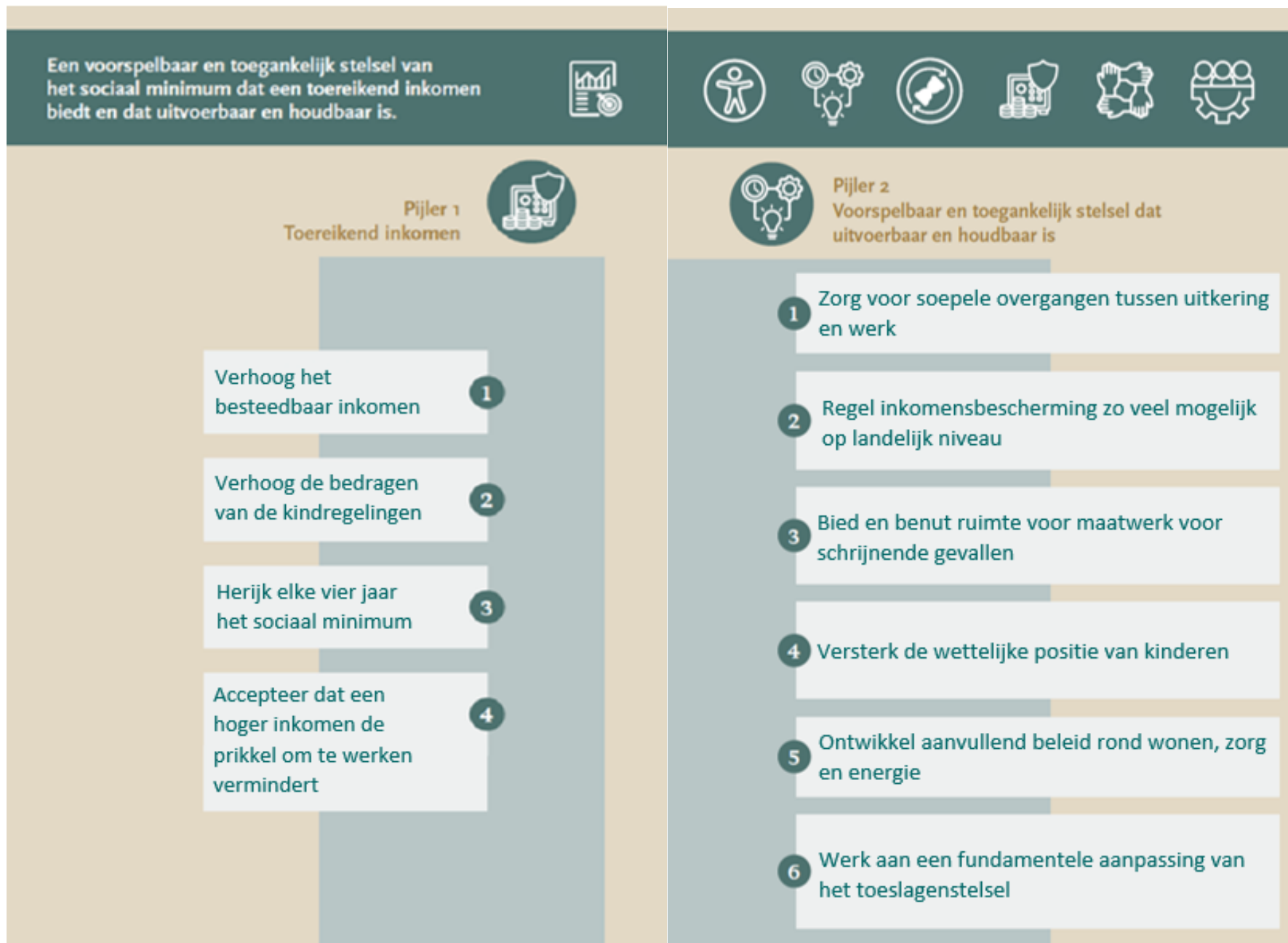

Kernboodschap van de twee rapporten

*“Het sociaal minimum moet omhoog,
`en het stelsel moet voorspelbaarder en toegankelijker.”*

Samenvatting aanbevelingen Commissie sociaal minimum

Verhoog het besteedbaar inkomen

Verhoog de bedragen van de kindregelingen

- Commissie heeft normen opgesteld voor het sociaal minimum
- Gebaseerd op minimaal noodzakelijke uitgaven: vernieuwende aanpak (paradigmaverschuiving)
- Minimumvoorbeeldbegrotingen Nibud

Pijler 1
Toereikend inkomen

Verhoog het
bestedbaar inkomen

1

Verhoog de bedragen
van de kindregelingen

2

Herijk elke vier jaar
het sociaal minimum

3

Accepteer dat een
hoger inkomen de
prikkel om te werken
vermindert

4

Minimumvoorbeeldbegrotingen Nibud

- Minimumvoorbeeldbegrotingen als basis voor normen voor het sociaal minimum
- Vier rubrieken:
 1. Vaste lasten (zie tabel rechts)
 2. Reserveringsuitgaven (zoals kleding, huishoudelijke apparaten, eigen risico zorg)
 3. Huishoudelijke uitgaven (zoals wekelijkse boodschappen, schoonmaakmiddelen, enz.)
 4. Sociale participatie (zoals het lidmaatschap van een sportvereniging, recreatie, op bezoek gaan of bezoek ontvangen)

#kinderen	Bijstand			
	Alleenstaande (AS)			
	0	1	2	3
Leeftijd kinderen	n.v.t.	8 jaar	8/13 jaar	11/13/15 jaar
UITGAVEN				
huur (gemiddeld bij <120% sociaal minimum)	521	651	651	651
energie	161	234	256	278
water	14	16	20	24
lokale lasten	50	67	67	67
telefoon, televisie, internet	65	65	75	85
zorgverzekeringen	177	177	177	177
overige verzekeringen	23	29	29	29
onderwijs		10	53	96
kinderopvang	*	*	*	*
contributies & abonnementen	2	2	2	2
vervoer	18	31	49	70
levensonderhoud anderen	*	*	*	*
betalingsverplichtingen	*	*	*	*
Vaste lasten	1.031	1.282	1.379	1.479

Verhoog het besteedbaar inkomen

Verhoog de bedragen van de kindregelingen

- Commissie heeft normen opgesteld voor het sociaal minimum. Gebaseerd op minimaal noodzakelijke uitgaven: vernieuwende aanpak (paradigmaverschuiving)
- Minimumvoorbeeldbegrotingen Nibud
- Flexbudget (top-up), bedoeld voor kleine tegenvallers
- Commissie heeft getoetst in hoeverre het inkomen voldoet aan de normen: saldo van inkomsten en uitgaven

Pijler 1
Toereikend inkomen

Verhoog het
bestedbaar inkomen

1

Verhoog de bedragen
van de kindregelingen

2

Herijk elke vier jaar
het sociaal minimum

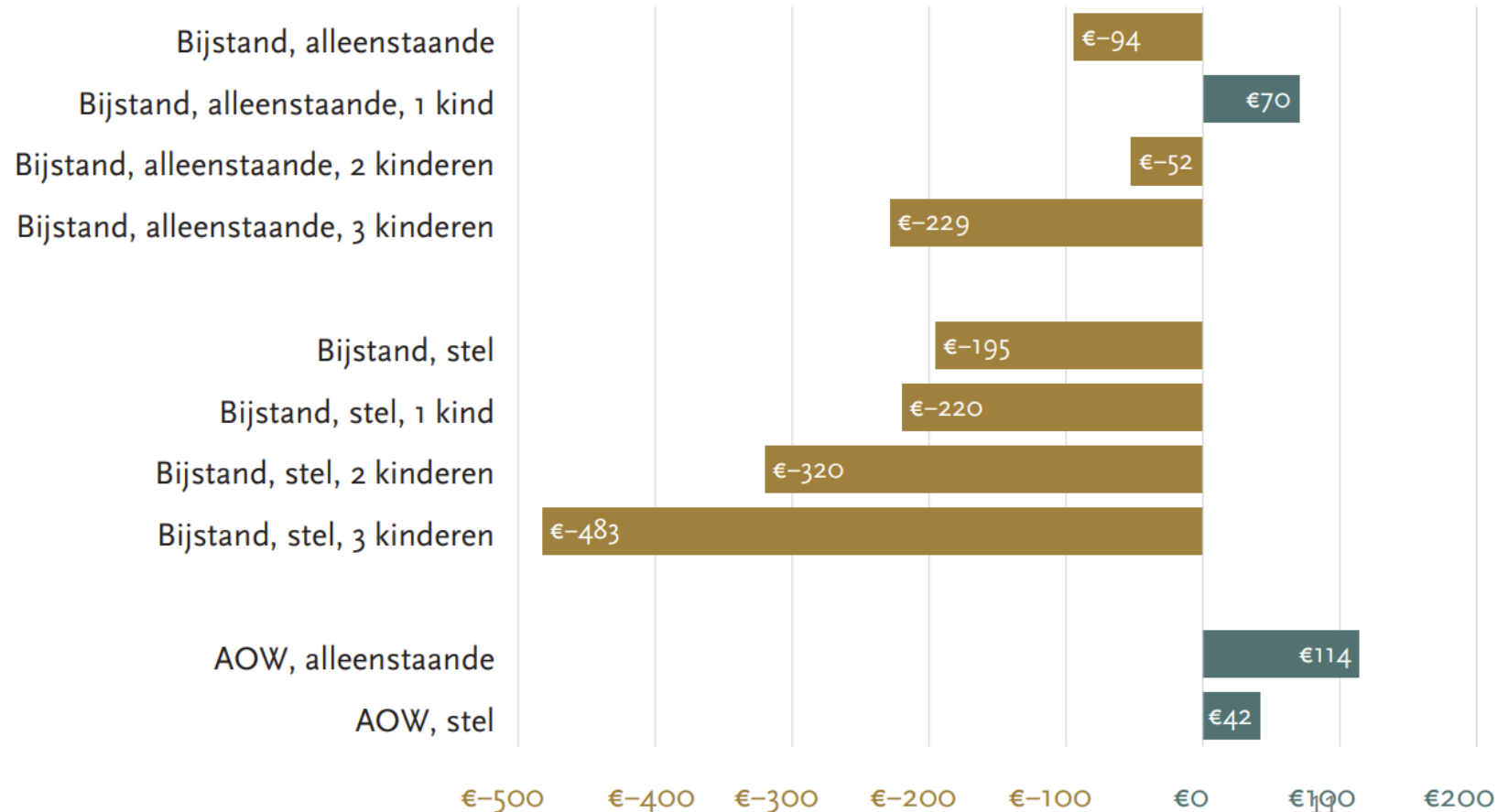
3

Accepteer dat een
hoger inkomen de
prikkel om te werken
vermindert

4

Saldo van inkomsten en uitgaven: veel huishoudens komen tekort

- Veel huishoudtypen komen tekort
- Stellen grotere tekorten dan alleenstaanden
- Vooral tekorten bij huishoudens met kinderen
 - Groter tekort als er meer kinderen zijn
 - Groter tekort als er oudere kinderen zijn
- Voor AOW: sociaal minimum toereikend

Verhoog het besteedbaar inkomen

Verhoog de bedragen van de kindregelingen

- Commissie heeft normen opgesteld voor het sociaal minimum
- Het besteedbaar inkomen is te laag, dus moet omhoog
- Commissie heeft voorkeur voor *zeker inkomen* boven *onzeker inkomen*

Advies

- Verhoog het minimumloon, de bijstand en eventueel de huurtoeslag
- Verhoog de kinderbijslag en/of het kindgebonden budget

Pijler 1
Toereikend inkomen

Verhoog het
bestedbaar inkomen

1

Verhoog de bedragen
van de kindregelingen

2

Herijk elke vier jaar
het sociaal minimum

3

Accepteer dat een
hoger inkomen de
prikkel om te werken
vermindert

4

Accepteer dat een hoger inkomen de prikkel om te werken vermindert

- Op dit moment is er soms al sprake van een armoedeval
 - Stap naar werk leidt soms niet/nauwelijks tot een hoger inkomen
- Hoger sociaal minimum maakt werken minder aantrekkelijk
- Onvermijdelijke afruil tussen:
 - Inkomensondersteuning
 - Prikkel om te werken
 - Gezonde overheidsfinanciën

Advies

- Accepteer dat een hoger sociaal minimum de prikkel om te werken vermindert
 - Verhoging sociaal minimum nodig, want inkomen schiet nu tekort
 - Effect wel tegengaan met goed beleid

Pijler 1
Toereikend inkomen

Verhoog het
besteedbaar inkomen

1

Verhoog de bedragen
van de kindregelingen

2

Herijk elke vier jaar
het sociaal minimum

3

Accepteer dat een
hoger inkomen de
prikkel om te werken
vermindert

4

Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk

- Te sterke focus op financiële prikkels voor activering
 - Strengere regels voor recht op bijstand (zoals tegenprestatie, verhuisplicht, enz.)
 - Sancties en fraudeaanpak
- Leidt soms tot meer werk, maar ook tot stress en onzekerheid
- Daarnaast: bezuinigingen op re-integratiebudgetten

Advies

- Soepele overgangen tussen uitkering en werk
 - Verruiming regels voor bijverdienen
- Realistisch mensbeeld

Pijler 2
Voorspelbaar en toegankelijk stelsel dat
uitvoerbaar en houdbaar is

1 Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk

2 Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau

3 Bied en benut ruimte voor maatwerk voor schrijnende gevallen

4 Versterk de wettelijke positie van kinderen

5 Ontwikkel aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie

6 Werk aan een fundamentele aanpassing van het toeslagenstelsel

Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau

Herstel de balans tussen Rijk en gemeenten

- Rijk heeft steeds meer taken bij gemeenten belegd
- Verschillen tussen gemeenten te groot geworden
 - Kan tot honderden euro's per maand verschil maken waar iemand woont

Advies

- Basis moet op orde: landelijke regelingen in principe toereikend voor de meeste mensen
- Doe landelijk wat landelijk kan
 - Vb. schoollaptops of collectieve zorgverzekeringen
- Harmoniseer de voorwaarden voor lokale regelingen
 - Gelijke gevallen krijgen een gelijke behandeling
- Wees terughoudend met het nieuwe taken voor gemeenten

Pijler 2

Voorspelbaar en toegankelijk stelsel dat uitvoerbaar en houdbaar is

1 Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk

2 Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau

3 Bied en benut ruimte voor maatwerk voor schrijnende gevallen

4 Versterk de wettelijke positie van kinderen

5 Ontwikkel aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie

6 Werk aan een fundamentele aanpassing van het toeslagenstelsel

Versterk de positie van kinderen

- Gezinnen met kinderen komen vaak geld tekort
- Kinderen soms de dupe van verwijtbaar gedrag ouders
- Geld voor kinderen komt niet altijd terecht bij kinderen

Advies

- Versterk de inkomenspositie van gezinnen met kinderen
 - Verhoog de kinderbijslag en/of het kindgebonden budget
 - Participatieregelingen (bijv. voor sport of schoolactiviteiten)
- Versterk de wettelijke positie van kinderen
 - Ouders die niet aan de onderhoudsplicht voldoen
 - Recht op basisvoorzieningen (energie, water)
 - (voorwaardelijk) zelfstandig recht op inkomensondersteuning

Pijler 2

Voorspelbaar en toegankelijk stelsel dat uitvoerbaar en houdbaar is

- 1 Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk
- 2 Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau
- 3 Bied en benut ruimte voor maatwerk voor schrijnende gevallen
- 4 Versterk de wettelijke positie van kinderen
- 5 Ontwikkel aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie
- 6 Werk aan een fundamentele aanpassing van het toeslagenstelsel

Aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie

- Meer inkomen is niet de oplossing voor alle problemen
- Soms zijn hoge / onvoorspelbare *uitgaven* de oorzaak waarom mensen niet kunnen rondkomen

Advies

- Maak aanvullend beleid voor wonen, zorg en energie
 - Zorg voor meer beschikbare sociale huurwoningen
 - Bescherm huishoudens met een laag inkomen tegen hoge uitgaven aan energie (vb. sociaal tarief België)
 - Bescherm huishoudens met een laag inkomen tegen een stapeling van zorgkosten
- Maatwerk kan een second-best oplossing zijn
 - Zolang stelselaanpassingen nog niet zijn gerealiseerd

Pijler 2
Voorspelbaar en toegankelijk stelsel dat
uitvoerbaar en houdbaar is

- 1 Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk
- 2 Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau
- 3 Bied en benut ruimte voor maatwerk voor schrijnende gevallen
- 4 Versterk de wettelijke positie van kinderen
- 5 Ontwikkel aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie
- 6 Werk aan een fundamentele aanpassing van het toeslagenstelsel

Aanbevelingen rapport II

Hervorming van het toeslagenstelsel

- Het toeslagenstelsel is ingewikkeld en leidt tot onvoorspelbare uitkomsten
- Toeslagen leiden tot terugvorderingen en niet-gebruik, met alle gevolgen van dien

Advies

- Maak werk van een hervorming van het toeslagenstelsel
- Hanteer daarbij 4 leidende principes:
 1. Stel het bieden van inkomensbescherming en zekerheid vooraf centraal
 2. Geef politieke sturing aan het proces om de vicieuze cirkel van stilstand te doorbreken
 3. Kijk verder dan alleen financiële doelmatigheid
 4. Zorg dat de randvoorwaarden voor een stelselwijziging op orde zijn (zoals budget, uitvoeringscapaciteit)

Pijler 2
Voorspelbaar en toegankelijk stelsel dat
uitvoerbaar en houdbaar is

- 1 Zorg voor soepele overgangen tussen uitkering en werk
- 2 Regel inkomensbescherming zo veel mogelijk op landelijk niveau
- 3 Bied en benut ruimte voor maatwerk voor schrijnende gevallen
- 4 Versterk de wettelijke positie van kinderen
- 5 Ontwikkel aanvullend beleid rond wonen, zorg en energie
- 6 Werk aan een fundamentele aanpassing van het toeslagenstelsel

Standpunten financiële bestaanszekerheid uit de verkiezingsprogramma's (NSC nog niet beschikbaar)

	Minimumloon	Bijstand	AOW	WIA/Wajong	WW
BBB	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog
Bij1	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
BVNL	Omhoog	Omlaag	Omhoog	Omlaag	Omlaag
CDA	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog
CU	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
D66	Fors omhoog	Fors omhoog	Omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
FvD	-	Strengere eisen	Fors omhoog	Strengere eisen	Strengere eisen
GL/PvdA	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
JA21	-	Strengere eisen	-	Strengere eisen	Strengere eisen
PvdD	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
PVV	Omhoog	Omhoog	Fors omhoog	Omhoog	Omhoog
SP	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog	Fors omhoog
Volt	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog	Omhoog
VVD	Omhoog	Strengere eisen	Omhoog	Omhoog	Omhoog

Bron: Bokhorst en Croon S&D 2023

Standpunten bredere bestaanszekerheid uit de verkiezingsprogramma's (NSC nog niet beschikbaar)

	Kindgebonden	Wonen	Zorg	Energie	Openbaar Vervoer	Toeslagen (alg.)
BBB	-	Meer sociale huur	ER fors omlaag	Neutraal	Neutraal	Afschaffen
Bij1	Gratis opvang	Fors omhoog	Zorgfonds	Gerichte renovatie	Gratis OV	-
BVNL	-	Strengere eisen	-	Belasting omlaag	Gratis OV	Afschaffen
CDA	Fors omhoog	Meer sociale huur	Status quo	Gerichte renovatie	Neutraal	Hervormen
CU	Fors omhoog	Omhoog	Neutraal	Gerichte renovatie	Goedkoper	Afschaffen
D66	Gratis opvang	Meer sociale huur	Status quo	Neutraal	Goedkoper	Afschaffen
FvD	Strengere eisen	Fors omlaag	ER omlaag	Belasting omlaag	Neutraal	
GL/PvdA	Gratis opvang	Omhoog	ER omlaag	Gerichte renovatie	Goedkoper	Afschaffen
JA21	Gratis opvang	Omlaag	Neutraal	Belasting omlaag	Neutraal	Afschaffen
PvdD	Omhoog	Omhoog	Zorgfonds	Gerichte renovatie	Goedkoper	Afschaffen
PVV	-	Omhoog	ER afschaffen	Belasting omlaag	Neutraal	-
SP	Omhoog	Omhoog	Zorgfonds	Belasting omlaag	Goedkoper	Afschaffen
Volt	Omhoog	Meer sociale huur	Premie omlaag	Neutraal	Goedkoper	Afschaffen
VVD	Omhoog	Neutraal	Neutraal	Belasting omlaag	Neutraal	Afschaffen

Bron: Bokhorst en Croon S&D 2023